

Nr 34

Utlåtande i anledning av väckta motioner om självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar, m. m.

Andra lagutskottet har till behandling förehäft fyra inom riksdagen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 373 i första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* och fröken *Nordström* och nr 443 i andra kammaren av fröken *Elmén* samt

2) de likalydande motionerna nr 549 i första kammaren av herr *Åkerlund* och nr 664 i andra kammaren av fröken *Wetterström m. fl.*

Motionerna under 1) har i sin helhet hänvisats till lagutskott. Motionerna under 2) har i vad gäller kompensationsbidrag till barnfamiljer och tilläggs pensioneringen hänvisats till lagutskott samt i övrigt till statsutskottet. I den mån motionerna hänvisats till lagutskott har de tilldelats andra lagutskottet. Motionerna under 2) behandlas i detta utlåtande endast såvitt de avser tilläggs pensioneringen. Yrkandena i dessa motioner om kompensationsbidrag till barnfamiljer har behandlats i utskottets utlåtande nr 16.

Motionsyrkandena

I *motionerna I: 373* och *II: 443* har yrkats, "att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära sådana tilläggsdirektiv för den sittande familjeberedningen, att frågan om de tekniska möjligheterna och formerna för en självständig pensionering för hemarbetande husmödrar inom tilläggs pensioneringen blir föremål för prövning i beredningen".

I *motionerna I: 549* och *II: 664* har yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en allsidig utredning verkställes angående *dels* en uppdelning av tilläggs pensionen mellan makar, *dels* möjlighet för hemarbetande förälder att tillhöra tilläggs pensioneringen.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till *motionerna I: 373* och *II: 664*.

Gällande bestämmelser m. m.

Lagen om försäkring för allmän tilläggs pension trädde i kraft den 1 januari 1960. Reglerna om tilläggs pensioneringen finnes numera i *lagen om allmän försäkring*. Tilläggs pensioner började utgivas år 1963.

Tillsammans med folkpensioneringen skall tilläggs pensioneringen tillförsäkra

alla förvärvsarbetsbetande rätt till ålders-, invalid- och familjeskydd avvägt i förhållande till den tidigare arbetsinkomsten.

Rätt till tilläggspension kan förvärvas av svensk medborgare och av här mantalsskriven utlänning. Tilläggspension grundas på arbetsinkomst, som förvärvas i åldern 16—65 år, i vad den årliga arbetsinkomsten ligger mellan 4 000 och 30 000 kronor räknat i 1957 års penningvärde. Den pensionsgrundande inkomsten beräknas på grundval av taxeringen till statlig inkomstskatt.

I likhet med folkpensionen skall tilläggspensionen vara värdebeständig. Även de nämnda inkomstgränserna skall följa ändringar i prisnivån.

Ålderspension, som börjar utgå vid 67 års ålder, utgör 60 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten under de 15 bästa åren. För full ålderspension fordras i inledningsskedet 20 pensionsgrundande år, vilket krav successivt höjes till att avse 30 år. Jämte folkpensionen kommer full ålderspension från tilläggspensioneringen att i stort sett motsvara två tredjedelar av hela arbetsinkomsten. Tilläggspensioneringens ålderspension kan uttagas från 63 års ålder, varvid pensionen minskas på visst sätt. Den som väntar med att ta ut pensionen till efter 67 år får å andra sidan en viss höjning av pensionen.

Förtidspension lämnas till den, vilkens arbetsförmåga på grund av invaliditet är nedsatt med minst hälften. Vid förlust av arbetsförmågan utgår hel förtidspension med samma belopp som vederbörande skulle erhålla i ålderspension från 67 års ålder.

Familjepensionen utgöres av änkepension och barnpension. Änkepension utgår förutsatt att äktenskapet ingåtts senast då mannen fyllde 60 år och att det varat i minst fem år. Har makarna gemensamma barn, utgår dock änkepension oavsett om dessa förutsättningar föreligger eller ej. Barnpension utgår då den avlidne efterlämnar barn under 19 år. Tilläggspensioneringens familjepension motsvarar en viss del av den tilläggspension, som den avlidne uppbar eller skulle ha erhållit om han blivit invalid, nämligen för en efterlevande (änka eller barn) 40 procent, för två efterlevande (änka och ett barn eller två barn) 50 procent o. s. v. För fem eller flera efterlevande utgår 80 procent av den avlidnes tilläggspension.

I likhet med folkpensioneringen finansieras tilläggspensioneringen enligt ett fördelningssystem, dock endast med avgifter och således utan tillskott av skattemedel; inom tilläggspensioneringen uppbygges vidare en betydande fond, allmänna pensionsfonden. På inkomst av anställning erlägges kollektiv arbetsgivaravgift. På inkomst av annat förvärvsarbete erlägges egenavgift, vilken benämnes tilläggspensionsavgift. Samma uttagsprocent tillämpas för arbetsgivaravgift och tilläggspensionsavgift.

Rätt till tilläggspension har börjat intjänas och avgifter erlagts från och med år 1960. Avgiftsuttaget har till en början fastställts för fem år och utgör 3 procent år 1960 för att sedan stiga med en procent om året till 7 procent år 1964. Räknat på den totala lönesumman blir arbetsgivaravgiften vid konstant penningvärde och oförändrad inkomstnivå 1,9 procent 1960 och 4,5 procent 1964.

Det har förutsatts att arbetsgivaravgiften framdeles inte kommer att överstiga 10 procent av den totala lönesumman.

Försäkringen är i princip obligatorisk, men möjligheter finns till undantagande från den allmänna tilläggpensioneringen.

Förvaltningen av allmänna pensionsfonden är anförtrodd åt tre styrelser. Första fondstyrelsen förvaltar de arbetsgivaravgifter som erlägges av det allmänna, andra fondstyrelsen arbetsgivaravgifter från enskilda större arbetsgivare samt tredje fondstyrelsen övriga arbetsgivaravgifter och tilläggpensionsavgifter. I styrelserna skall företrädare finnas för närmast berörda parter utan att någon parts representanter ensam har majoritet.

Såsom framgår av det sagda grundas rätt till pension på *inkomst av förvärvsarbete*. Värdet av en husmoders arbete i hemmet grundar alltså icke rätt till pension. *Pensionsutredningen* anförde i denna fråga i sitt år 1950 avgivna betänkande (SOU 1950: 33) bland annat:

Trots att vissa skäl kunna anföras till förmån för en hustrupension av här angiven art, är utredningen icke beredd att för närvarande förorda införandet av en dylik pension med hänsyn till den fördyring av försäkringen detta skulle medföra. Utredningen vill emellertid betona att det i detta fall icke är fråga om ett principiellt avståndstagande. Här rör det sig endast om en avvägning på kostnadsplanet utan betydelse för det tekniska systemet som sådant. Utredningen vill därför sluta behandlingen av frågan om husmödrars pensionering med en rekommendation till dem, som av olika anledningar komma att taga ställning till utredningens förslag, att uppmärksamma detta spörsmål.

I *motioner till 1961 års riksdag* yrkades att frågan om självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar skulle utredas. Motionerna avslogs i enlighet med vad *andra lagutskottet i utlåtande nr 56* hemställt. Utskottet anförde:

Såsom motionärerna påpekat är frågan svårlöst och inrymmer ett flertal problem. Först må framhållas svårigheten att såväl i allmänhet som i det enskilda fallet göra en rättvisande uppskattning i penningar av värdet av husmödrars arbete i hemmet. Såsom grund för pensionsberäkningen synes en sådan uppskattning nödvändig. Vidare bör understrykas, att en eventuell pension till husmödrar liksom annan ATP-pension i princip måste vara avsedd att ersätta inkomstbortfallet när den försäkrade drar sig tillbaka från arbetslivet. Att inom ett obligatoriskt pensionssystem bestämma generell pensionsålder för hemarbetande husmödrar, även om variationer inom vissa gränser skulle kunna tänkas, synes svårligen kunna ske. Härtill kommer problemet med avgifterna för en sådan pensionering. Dessa skulle komma att drabba familjens kontantinkomster, d. v. s. regelmässigt makens arbetsförtjänst bland annat under den tid då i många fall familjens kostnader för barnens underhåll och uppfostran är stora. Att obligatoriskt ålägga sådan avgiftsbetalning synes varken lämpligt eller genomförbart. För de flesta familjer, i synnerhet barnfamiljerna, måste det framstå som mera angeläget att kunna disponera större del av mannens arbetsförtjänster under den aktiva åldern än att bygga på ålderstryggheten utöver de förmåner som familjen är tillförsäkrad genom folkpensioneringen och mannens ATP-pension.

Även om skäl kan anföras för motionärernas yrkande finner sig utskottet på grund av det anförda icke kunna biträda motionsyrkandet. I sammanhanget vill

utskottet erinra om att möjlighet att genom frivillig försäkring åvägbringa självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar finnes såväl genom pensionsstyrelsens frivilliga försäkring som genom enskild pensionsförsäkring.

Även 1962 års riksdag hade i anledning av motioner att ta ställning till frågan om självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar. Motionerna avslogs i enlighet med vad andra lagutskottet hemställt i utlåtande nr 27.

I samma utlåtande hemställde utskottet i anledning av motioner om utredning av frågan om uppdelning mellan makar av pensionsrätten inom tilläggs pensioneringen efter mönster av den inom skattelagstiftningen tillämpade s. k. tudelningsprincipen. Härom anförde utskottet:

De närmare konsekvenserna av en sådan ordning kan förtjäna att övervägas, då den möjligen kan innebära lösningen av en del problem, som i dag är svåra att komma till rätta med. Sålunda skulle inom tilläggs pensioneringen en tudelningsregel kunna göra pensioner för efterlevande make obehövliga. Därmed skulle också problemet om rätt till änkepension för frånskilda kvinnor delvis bortfalla.

Riksdagen biföll utskottets hemställan i denna del.

Utskottet

I förevarande motioner hemställas om utredning med syfte att tillskapa en självständig pensionsrätt inom tilläggs pensioneringen för hemarbetande husmödrar.

Denna fråga prövades av andra lagutskottet såväl 1961 som 1962. I sina av riksdagen godkända utlåtanden i ämnet framhöll utskottet, att frågan var svårloöst och inrymde ett flertal problem. Här var främst att märka svårigheten att såväl i allmänhet som i det enskilda fallet göra en rättvisande uppskattning i penningar av värdet av husmödrars arbete i hemmet, en uppskattning som föreföll erforderlig som grund för pensionsberäkningen. Vidare underströks att en eventuell pension till husmödrar, liksom annan tilläggs pension, i princip måste vara avsedd att ersätta det inkomstbortfall som uppstår då den försäkrade drar sig tillbaka från arbetslivet. Att inom ett obligatoriskt pensionssystem bestämma en generell pensionsålder för hemarbetande husmödrar syntes, även om variationer inom vissa gränser skulle kunna tänkas, svårligen kunna ske. Härtill kom problemet med avgifterna för en sådan pensionering. Dessa skulle komma att få bestridas av familjens kontantinkomster, d. v. s. regelmässigt av mannens arbetsförtjänst bl. a. under den tid då i många fall familjens kostnader för barnens underhåll och uppfostran var stora. Att obligatoriskt ålägga sådan avgiftsbetalning syntes varken lämpligt eller genomförbart. För de flesta familjer, i synnerhet barnfamiljerna, måste det framstå som mera angeläget att kunna disponera större delen av mannens arbetsförtjänster under den aktiva åldern än att bygga på ålderstryggheten utöver de förmåner som är tillförsäkrade familjen

genom folkpensioneringen och mannens tilläggs pension. Även om skäl kunde anföras för motionärernas yrkande, fann sig utskottet på grund av det anförda icke kunna biträda motionsyrkandet. I sammanhanget ville utskottet erinra om möjligheten att genom frivillig försäkring såväl i den frivilliga statliga pensionsförsäkringen som hos annan försäkringsinrättning åvägabrunga självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar. De sålunda anförda skälen anser utskottet alltjämt äga giltighet.

På grund av vad sålunda anförts avstyrker utskottet motionsyrkandena.

I motionerna I: 549 och II: 664 har också hemställts om uppdelning mellan makar av pensionsrätten inom tilläggs pensioneringen efter mönster av den inom skattelagstiftningen tillämpade s. k. tudelningsprincipen. I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 27 år 1962 hemställde andra lagutskottet om utredning av detta spörsmål. Något riksdagens initiativ i frågan är därför icke påkallat.

På grund av det anförda hemställer utskottet,

att förevarande motioner, nämligen

- 1) motionerna I: 373 och II: 443, samt
- 2) motionerna I: 549 och II: 664, såvitt däri yrkats utredning av frågan om pensionsrätt för hemarbetande förälder och uppdelning av tilläggs pensionen mellan makar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 28 mars 1963

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herr Strand, fru Hamrin-Thorell*, herr Kaijser, fru Carlqvist, fru Gärda Svenson*, herrar Lars Larsson, Magnusson och Erik Filip Petersson;

från a n d r a kammaren: herr Rimmerfors, fröken Wetterström, herrar Odhe, Bengtsson i Varberg*, Johansson i Södertälje, Jönsson i Ingemarsgården, Sundelin och Gustavsson i Alvesta.

---

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

I

av fru Hamrin-Thorell, herrar Erik Filip Petersson, Rimmerfors och Jönsson i Ingemarsgården, vilka ansett,

a) att det avsnitt i utskottets yttrande å s. 4 som börjar med orden "I föreva-

rande motioner" och slutar med orden "avstyrker utskottet motionsyrkandena".
 bort ersättas med text av följande lydelse:

"I motionerna I: 373 och II: 443 hemställs att frågan om de tekniska möjligheterna och formerna för en självständig pensionering för hemarbetande husmödrar blir föremål för prövning.

I motionerna framhålles att även om vissa tekniska svårigheter att ordna en sådan pensionering finns bör frågan prövas med hänsyn till den betydande sociala vinning som vid en lösning skulle åstadkommas. Det framhålles att en självständig pensionsrätt skulle komma särskilt de något äldre husmödrarna till nytta och skulle medföra att de ekonomiska konsekvenserna av en eventuell skilsmässa ej blev så betungande för husmodern.

Utskottet, som delar motionärernas uppfattning att frågan om självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar är av sådan social betydelse att den inte bör avvisas utan att en ordentlig teknisk undersökning dessförinnan kommit till stånd, tillstyrker motionsyrkandet. En lösning av frågan skulle bli av särskilt värde därigenom att hemarbetet direkt kvalificerade till pension och att det i detta hänseende jämfördes med andra yrken. Utskottet anser dock att den föreslagna tekniska undersökningen ej bör företagas inom familjeberedningen, som motionärerna föreslagit, utan inom pensionsförsäkringskommittén."

b) att utskottet bort hemställa,

"1) att riksdagen, i anledning av motionerna I: 373 och II: 443 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära tilläggsdirektiv till den sittande pensionsförsäkringskommittén, varigenom frågan om de tekniska möjligheterna och formerna för en självständig pensionering för hemarbetande husmödrar inom tilläggs pensioneringen blir föremål för en ingående prövning.

2) att motionerna I: 549 och II: 664, såvitt däri yrkats utredning av frågan om pensionsrätt för hemarbetande förälder och uppdelning av tilläggs pensionen mellan makar, icke måtte för-
 anleda någon riksdagens åtgärd."

II

av herr *Gustavsson* i Alvesta.